

Inštrukcie k práci s filozofickým textom

Čítanie filozofických textov, či už napísaných filozofmi v dávnejších dobách alebo súčasnými autormi, je dôležitou a neodmysliteľnou súčasťou štúdia filozofie na univerzitnej pôde. Počas štúdia filozofie na Katedre filozofie a dejín filozofie sa pravidelne budete stretávať aj s požiadavkami na napísanie seminárnej práce. Cieľom týchto inštrukcií je pomôcť vám pri úspešnom zvládnutí týchto úloh, pri zvládnutí techniky práce s filozofickým textom, pri nadobúdaní zručnosti analýzy a interpretácie filozofických textov ako aj pri nadobúdaní zručností potrebných k písaniu vlastných filozofických textov.

Nezabudnite:

- *Čítanie a písanie filozofických textov je jadrom filozofickej aktivity*
- *Čítanie a písanie je formou filozofického myslenia*

Návod na čítanie (analýzu, interpretáciu) filozofických textov

Čítanie odborných filozofických textov sa v mnohom odlišuje od bežného čítania, napr. novin, ale aj od čítania krásnej literatúry. Filozofický text nemožno čítať zbežne, treba ho **študovať** - samotné štúdium filozofických textov je filozofická aktivita. Neznamená len oboznámenie sa s myšlienkami autora, pasívnu recepciu obsahu, ale aj posúdenie a hodnotenie jeho myšlienok a argumentov, aktívne vstupovanie do myšlienkového dialógu. Zatiaľ čo niektoré filozofické texty sú napísané prehľadným a relatívne ľahko sledovateľným štýlom, iné môžu byť náročnejšie a zostávajú výzvou aj po viacnásobných pokusoch o ich pochopenie. Filozofické texty často obsahujú abstraktné myšlienky a pomerne zložité, na prvé čítanie neľahko identifikovateľné argumenty, formulované výrazovými prostriedkami filozofického jazyka a terminológie, a preto sa sotva dajú pochopiť len pomocou zbežného čítania. Vyžadujú si úsilie, premýšľanie a čas.

Veľká časť filozofických prác - či už minulých, alebo súčasných - je písaná argumentatívnym štýlom, preto je pri ich čítaní nevyhnutné vyvinúť isté intelektuálne úsilie zamerané na identifikáciu a hodnotenie argumentov, obsiahnutých v študovanom texte.

Existuje niekoľko nápomocných stratégií, ktoré vám môžu čítanie filozofických textov uľahčiť - nezabúdajte ale, že čítať filozoficky znamená predovšetkým identifikovať a analyzovať filozofické problémy a argumenty, zahĺbiť sa do textu, vytvárať vlastné interpretácie a učiť sa kritizovať myšlienky iných.

Samotné čítanie ako štúdium je aktivita, pozostávajúca z niekoľkých činností:

- celkové oznámenie sa s textom, s jeho kontextom a štruktúrou, identifikácia filozofického problému/problémov, ktorým je venovaný;
- pochopenie autorových argumentov – predpokladov, z ktorých vychádza a záverov, ktoré formuluje;
- analýza spôsobu argumentácie a samotných argumentov, resp. myšlienkových postupov, ktorými autor zdôvodňuje svoje myšlienky (tvrdenia);
- interpretácia významu textu, t.j. pochopenie pojmov a myšlienok, obsiahnutých v texte ich prípadné usúvzťažnenie a porovnanie s myšlienkami iných autorov, obsiahnutých v iných textoch.

Ako postupovať?

1. urobte si dobrý predbežný prehľad o texte, pozorne sledujte hlavne:

- aký je názov: ako/čo vypovedá o probléme/téme textu
- úvod: autor/autorka v ňom väčšinou formuluje svoj zámer a postup
- záver: autor/autorka v ňom zvyčajne sumarizuje svoju argumentáciu, formuluje svoje závery
- aká je štruktúra textu: jeho časti a podčasti, ich názvy niekedy naznačujú postup výkladu a argumentácie
- v prípade, že text je doplnený zoznamom použitej literatúry, všimnite si bibliografiu

2. identifikujte filozofické problémy a argumenty, pozorne sledujte hlavne:

- aké otázky, resp. problémy autor/autorka formuluje, ako definuje predmet svojho skúmania/analýzy v danom texte
- z čoho autor/autorka pri analýze svojho problému vychádza, aké predpoklady prijíma (explicitne alebo implicitne)
- hlavné myšlienky, tvrdenia a definície ako aj kľúčové pojmy, v akých autor/autorka formuluje svoj problém
- aké tvrdenia autor/autorka formuluje. Všimajte si originalitu autorovho prístupu a myšlienkových postupov.
- ako svoje tvrdenia zdôvodňuje, aké argumenty používa (všimajte si jazykové prostriedky, ktoré môžu byť nápomocné pri identifikácii zdôvodnenia resp. argumentu: *ak — tak, teda, a preto*)
- buďte trpezliví, doprajte si čas na niekoľko krát opakované a hĺbkové čítanie

3. **Analyzujte autorove argumenty a interpretujete jeho myšlienky/tvrdenia, pozorne sledujte hlavne:**

- z čoho autor vychádza, ako formuluje svoje predpoklady
- aké závery autor formuluje
- aké je štruktúra jeho argumentácie
- sú jeho premisy prijateľné?
- sú jeho argumenty platné?
- ako autorove argumenty/myšlienky súvisia s argumentmi/myšlienkami iných autorov
- formulujte vlastný postoj k analyzovaným tvrdeniam/myšlienkam

Ukážka analýzy filozofického textu nájdete v súbore:: [Identifikácia filozofických problémov.pdf](#)

Praktická rada: pri štúdiu textu je vhodné poznačiť si kľúčové pojmy a dávať ich do súvislostí, čím vytvoríte akúsi myšlienkovú mapu - kostru. Uľahčí vám to zrekonštruovať argumentáciu autora a získate prehľad o tom, ako autor začal postupovať a k čomu prišiel. Môžete sa pokúsiť aj o vytvorenie schémy (tabuľky), ktoré vám poslúži ako podklad pre revidovanie vášho pochopenia argumentu – znova si prečítajte text, formulujte otázky, na ktoré autor v texte odpovedá.

Krátka odbočka: o argumentoch a argumentácii

Čo je argumentácia?

- Vo všeobecnosti je to uvádzanie dôvodov pre nejaké tvrdenie. Je to spôsob, akým autor podopiera svoje tvrdenie a presviedča o svojom názore.

Čo je argument?

- Argument je súbor takých tvrdení (výrokov), v ktorom jedno tvrdenie vyplýva z ostatných ako ich záver. Argument môže nadobúdať rôzne podoby a obsahy, ale vždy musí mať záver/pointu. Tvrdenia, na ktorých sa argument zakladá, sa volajú predpoklady (premisy). Argument sa skladá z 2 (alebo viac) premís a záveru.

Toto nie je sú argumenty:

Keď prší, ulice sú mokré.

Slobodu definujeme negatívne ako neprítomnosť akýchkoľvek obmedzení.

Až toto sú argumenty:

Keď prší, všetko, čo je vonku nezakryté, zmokne. Väčšina ulíc je vonku a nezakrytá. Preto keď prší, väčšina ulíc je mokrých.

Sloboda nemôže byť definovaná pozitívne. Politická teória si vyžaduje definíciu slobody. (Preto) Slobodu musíme definovať negatívne ako neprítomnosť akýchkoľvek obmedzení.

Ďalšie tipy na všeobecnú stratégiu čítania:

- Čítajte aktívne – **rozmýšľajte** o tom, čo čítate
- Čítajte dialogicky – veďte **dialóg** s autorom, resp. jeho textom
- Čítajte kriticky – klad'te si **otázky**, **sPOCHYBNUJTE**, preverujte tvrdenia v texte
- Čítajte cieľavedome – hľadajte **klúčové slová**, termíny, koncepty, v prípade potreby neváhajte siahnuť po filozofickom slovníku či encyklopédii
- A v neposlednom rade: čítajte interaktívne – **píšte si poznámky** (otázky, pochybnosti, významy, vlastné nápady atď.)

Návod na písanie filozofických textov: niekoľko odporúčaní

Nezabudnite:

- *písanie je formou filozofického myslenia*
- *Osvojovanie si a rozvíjanie zručností písania je podstatnou súčasťou štúdia filozofie*

Seminárna práca má byť výsledkom vašej práce celého semestra a má preukázať porozumenie vybranému problému, vašu oboznámenosť s relevantnou odbornou literatúrou, schopnosť analyzovať vybranú tému a schopnosť argumentácie.

Ako postupovať?

- Venujte patričnú pozornosť samotnému výberu témy – v prípade, ak nemáte tému zadanú prednášajúcim, orientujte sa podľa zadanej odbornej literatúry. Téma seminárnej práce musí súvisieť s témou kurzu. Výber témy je možné prekonzultovať s prednášajúcim;

- Na začiatku si dobre premyslite, čo chcete svojou prácou povedať – aké problémy téma obsahuje, akým otázkam treba venovať pozornosť a akú odbornú literatúru budete pri spracúvaní používať.

V úvode uveďte, o akej téme resp. o akých problémoch budete písať, aké argumenty budete prezentovať, ako budete pri rozvíjaní témy postupovať. Stručne objasnite štruktúru práce – jej vnútornú logiku (radenie jednotlivých kapitol, tém, problémov; vysvetliť, prečo práve takýto postup a nie iný); .

- Nevzbuďte nadmerné očakávania, ktoré potom nenaplníte - po napísaní práce skontrolujte, či to, čo sľubujete v úvode, ste v práci aj spracovali. (Uvedomte si, že seminárna práca sa spravidla neposiela ako návrh na udelenie Nobelovej ceny a má v podstate len preukázať, že ste schopní samostatne pracovať s dostupnou literatúrou.) Ak tomu tak nie je, radšej zmeňte úvod.
- S preštudovanou literatúrou pracujte aktívne, používajte ju pri interpretácii myšlienok iných, či na podporu myšlienok, ktoré sú dôležité pre vaše tvrdenia a argumenty.
- S literatúrou pracujte kriticky, nepreberajte pasívne názory iných, snažte sa formulovať vlastné názory.
- Píšte zrozumiteľne, svoje tvrdenia a argumenty formulujte jasne, dbajte na štylistickú stránku vášho písomného prejavu (nepíšte dlhé vety presahujúce niekoľko riadkov).
- Pri písaní používajte len vaše vlastné vety, samozrejme s výnimkou citovania prác iných autorov. Citát nestačí oddeliť od textu úvodzovkami, ale musíte presne vyznačiť zdroj aj s číslom strany.

Technika citovania a uvádzania bibliografických odkazov

- Pri uvádzaní odkazov v texte sa odporúča tzv. metóda prvého údaja (mena) a dátumu, pri ktorej sa v texte uvedie v zátvorkách prvý údaj (priezvisko autora, alebo prvé slovo z názvu) a rok vydania citovaného dokumentu (odporúčané aj Metodickým usmernením MŠ SR 14/2009-R z 27) a číslo strany, na ktorej sa citovaná veta/pasáž textu nachádza. Vyhýbajte sa citovaniu „z druhej ruky“ (podľa autora X autor Y tvrdil to a to), radšej vyhľadajte pôvodný zdroj. Ak to nie je možné, v odkaze na literatúru uveďte obidva zdroje.
- Citáty z cudzojazyčnej literatúry prekladajte do slovenčiny. (Ak je preklad problematický, v zátvorke uveďte citovanú vetu alebo pasáž aj v origináli).
- Citáty z literatúry v českom jazyku neprekladajte.
- Nie všetko treba citovať, používajte aj parafrázy (nie doslovné citácie). Aj pri parafrázovaní je však dôležité odvolať sa na zdroj, z ktorého čerpáte.

- Pri citovaní a uvádzaní zdrojov, ako aj pri zostavovaní bibliografických odkazov sa riadte Smernicou rektora UK v Bratislave, vnútorný predpis č. 7/2011, dostupné na web stránke katedry <http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=1222>. Táto smernica vás odkáže na normu ISO 690, pozri http://stella.uniba.sk/texty/690-2010_prikklady.pdf.
- Práca musí byť doplnená zoznamom použitej literatúry. Všetky diela citované v texte musia byť uvedené v zozname literatúry.
- Ak máte problémy alebo nejasnosti, konzultujte so svojim učiteľom či učiteľkou!

Nezabudnite:

- *učitelia a učiteľky katedry sú vám k dispozícii vo svojich konzultačných hodinách, prípadné ťažkosti a nejasnosti môžete s nimi prekonzultovať*

Písomnú prácu je vhodné štruktúrovať nasledovne:

Úvod: V úvode vždy uveďte, o akej téme resp. o akých problémoch budete písať, aké argumenty budete prezentovať, ako budete pri rozvíjaní témy postupovať. Nevzbuďte nadmerné očakávania, ktoré potom nenaplníte - po napísaní práce skontrolujte, či to, čo sľubujete v úvode, ste v práci aj spracovali. Ak tomu tak nie je, radšej zmeňte úvod.

Jadro: analyzujte problém jeho hlavné východiská, objasnite východiská a predpoklady svojich názorov a svojho riešenia problému, (z čoho vychádzate a prečo), prípadne kontext problému. Uveďte rôzne riešenia problému a kriticky ich preskúmajte. Formulujte vlastné stanovisko, vyjadrite svoje argumenty, uveďte možné námietky k svojej téze, uveďte svoje odpovede na tieto námietky. V jadre práce nepostupujte nesúvisle od jednej myšlienky k druhej, ale snažte sa odseky vašej práce prepojiť. Niekedy je vhodné rozlíšiť medzi *vysvetlením* a *komentovaním* textu. Kým pri *vysvetľovaní* nám ide spravidla o snahu čo najobjektívnejší opis, rekonštrukciu zmyslu toho, čo nám chcel autor svojim textom povedať; pri *komentovaní* nám naopak ide o vlastnú, a v tomto zmysle subjektívnu analýzu myšlienok autora, ktoré na základe súboru argumentov prijímame, resp. odmietame, či aspoň s nimi polemizujeme. Odporúča sa teda začať najprv vysvetľovaním textu a následným komentovaním, nie naopak.

Záver: Mal by obsahovať v stručnosti výsledky predchádzajúcich analýz a potom tiež vlastný (subjektívny) záver. V závere zhrňte Vaše hlavné tvrdenia (netreba v ňom zbytočne vyhľadávať nové problémy, na riešenie ktorých už v závere niet ani miesta, ani síl), prípadne poukážte na perspektívy ďalšieho výskumu danej témy.

Prácu môžete štruktúrovať aj podľa schémy nasledujúcich otázok:

úvod: 1. čo je otázkou, na ktorú chcem odpovedať?; 2. Prečo je táto otázka dôležitá?; 3. Čo chcem ukázať?; 4. Ako budem postupovať?

jadro: aký je môj argument pre to, čo chcem ukázať?; 2. prečo sú premisy v argumente podľa mňa pravdivé?; 3. čo možno proti môjmu argumentu namietať?; 4. prečo sú námietky slabé, nepresvedčivé?

záver: 1. čo som ukázal?; 2. čo sú najdôležitejšie kroky v mojej argumentácii?; 3. v čom je problém stále otvorený?

Dôležité upozornenie:

- Venujte náležitú pozornosť formálnej úprave seminárnej práce a najmä dodržiavaniu pravidiel slovenského pravopisu. **Pravopisné a štylistické chyby, ako aj nesprávna interpunkcia výrazne znižujú kvalitu vašej práce a môžu byť dôvodom, aby ju učiteľ odmietol prijať alebo vám vrátil na prepracovanie.** Očíslujte strany, uveďte svoje meno, ročník či názov kurzu.
- Ako zdroj, z ktorého čerpáte, používajte len **odbornú literatúru**. Môžu to byť vedecké monografie (knihy s menami oponentov vpredu, odkazmi v celom texte a zoznamom literatúry vzadu, domáce aj zahraničné), zahraničné a domáce filozofické časopisy, (Filozofia, Organon F), štúdie uverejnené vo vedeckých zborníkoch (recenzované, s menami oponentov). Ďalej to môžu byť zahraničné vedecké časopisy vedené v elektronických databázach, ako JSTOR, EBSCO, SpringerLink, Wiley Online Library (externé informačné zdroje prístupné pre UK).
- V prípade, že máte nejasnosti ohľadom vhodnosti vami vybranej literatúry (napr. ide o vedecko-populárny časopis), **konzultujte so svojim učiteľom či učiteľkou.**
- **Pozor: Wikipédia nie je odborná literatúra!!!**

Poznámka k plagiátorstvu

Vyhýbajte sa plagiátorstvu nekradnite myšlienky a texty iných. Vydávanie cudzích myšlienok/textov za vlastné je porušením autorských práv, etiky vedeckej práce a je zjavným prípadom plagiátorstva. Ak preberáte myšlienky iných, vždy uveďte zdroj (knihu, článok, iný písaný dokument), z ktorého čerpáte. Plagiátorstvo je dôvodom na hodnotenie kurzu známkou Fx, navyše sa považuje za disciplinárny priestupok a podľa Disciplinárneho poriadku UK v Bratislave je podnetom na disciplinárne konanie.

Upozornenie:

Ďalšie informácie o spôsoboch odkazovania na zdroje a o citovaní rozličných druhov dokumentov môžete nájsť v práci Štefana Kimličku *Metodika písania vysokoškolských a kvalifikačných prác: učebné texty – vybrané časti*, dostupné na http://www.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/a_kniznica_users/ZaverecPrace/metodika_pisania_zp.pdf